

RECENZE

Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách

Jan Tomášek

TOMÁŠEK, Jan. *Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách*. Praha: Wolters Kluwer, 2024. ISBN 978-80-7676-955-7.

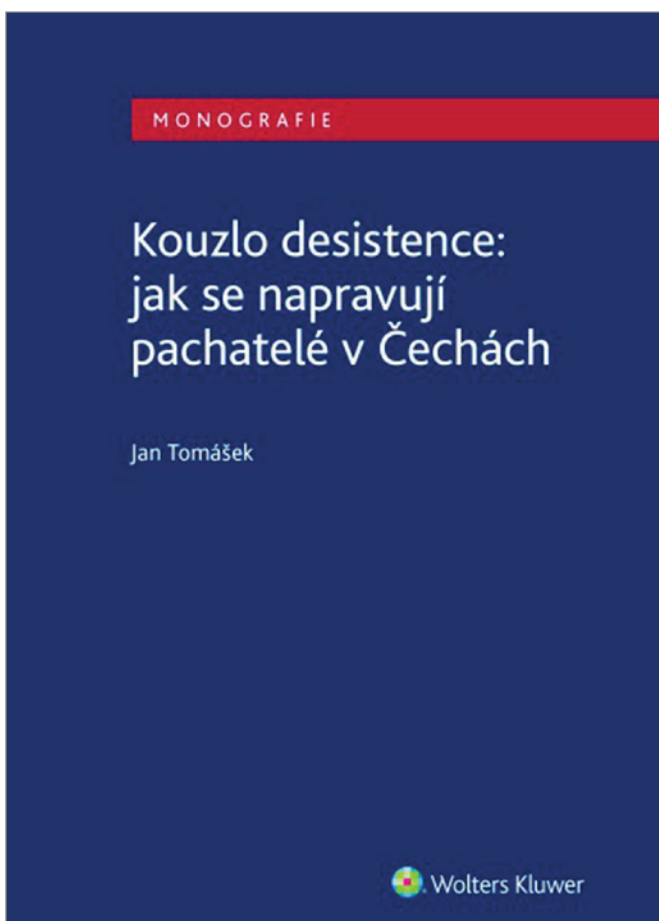
Hana Fidesová

e-mail | hana.fidesova@lf1.cuni.cz

Recenzentka Mgr. Hana Fidesová, Ph.D., je vysokoškolská pedagožka a advokátka.

Autor Jan Tomášek, kriminolog a výzkumník dlouhodobě se věnující tématu kriminální kariéry, desistence, probace a restorativní justice, se ve své nové publikaci zabývá tématem desistence, tedy procesem ukončení či opuštění kriminální kariéry. Odborníkům v oblasti prevence a léčby závislostí toto téma nikoliv náhodou evokuje koncept úzdravy (či chcete-li recovery koncept). Oba dva koncepty totiž předpokládají jakýsi ozdravný proces, cestu k životu – v prvním případě bez páchaní kriminality, ve druhém bez návykových látek či jejich devastujícího způsobu užívání. A jak víme z adiktologické i právní praxe, v řadě případů se jedná o spojitě nádoby.

V předložené publikaci autor bravurně spojuje teoretické koncepty s aktuálními výzkumnými zjištěními v České republice. První tři kapitoly jsou věnovány různým teoretickým konceptům zabývajícím se problematikou trestání a jeho účinnosti a zejména tématu kriminální kariéry a faktorů, které je ovlivňují. V první kapitole se tak autor zaměřuje na vývoj přístupů k nápravě pachatele ve druhé polovině 20. století, takřkajíc od časů optimistických vyhlídek (tzv. zlaté časy nápravné péče), přes následnou kritiku až deziluzi, až po pragmatický přístup se zaměřením na funkční a výzkumem podložené způsoby práce s pachateli (hnutí What works). Díky druhé kapitole čtenáři získají či si osvěží poznatky ze stěžejních výzkumů kriminální kariéry a jejího vývoje, které přispěly zásadním způsobem k poznání v této oblasti. Dozvědí se více o faktorech ovlivňujících vývoj kriminální kariéry, jak a možná proč věková křivka kriminality vypadá (nejen v Česku) tak, jak vypadá, a proč jsou tak cenné longitudinální výzkumy. Třetí kapitolu věnuje autor možnostem nápravy pachatelů trestných činů, zda a jak je vůbec možná. Jako východisko autor využívá tzv. paradoxu paní Robinsonové, tedy jevu, na který upozornila profesorka psychiatrie Lee N. Robinson, která na základě analýzy

dat několika výzkumů věkových kohort došla k závěru, že na straně jedné sice kriminálnímu chování v dospělosti předchází v podstatě vždy asociální chování v dětství, ale naopak to neplatí. Tedy z naprosté většiny dětí, které se v dětství chovaly asociálně, nevyrostou pachatelé trestných činů. Společně s výzkumníky zabývajícími se kriminálními trajektoriemi, vývojovou kriminologií i kriminologií životní dráhy autor připomíná, že desistence není dílem okamžiku, ale že se jedná spíše o proces ovlivněný řadou faktorů.

A konečně počínaje čtvrtou kapitolou autor pokračuje v podrobném zkoumání tématu desistence v návaznosti na výsledky výzkumu „*Faktory recidivy a proces ukončování kriminální kariéry v kontextu podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*“, který realizovali v letech 2020–2023 společně pracovníci Sociologického ústavu Akademie věd České republiky, Psychologického ústavu Akademie věd České republiky a Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. V navazující páté a šesté kapitole autor představuje nejvýznamnější teorie desistence, přičemž je ilustruje poznatky ze studie včetně výpovědí respondentů z kvalitativní části výzkumu, tedy pachatelů trestných činů, kteří vypovídali o své předchozí, různě dlouhé a různě rozmanité či klikaté kriminální kariéře.

Jak shora naznačeno, téma desistence je přitažlivé nejen pro právníky, kriminology, probační a sociální pracovníky a další pracovníky, kteří pracují s pachateli trestných činů a pro které je desistence jakousi pomyslnou metou a vítězstvím alespoň u části jejich klientů. Díky prolínání kriminální a drogové, případně alkoholové závislosti či nově i nelátkových závislostí, je velmi inspirativní i pro adiktologickou obec. Nemenší pozornost by jí měli popřát i ti, kteří plánují opatření trestní politiky v oblasti primární i sekundární kriminality.

Autor Jan Tomášek v této knize, stejně jako ve svých předchozích publikačních počinech, napomáhá této šanci na bližší seznámení s tématem desistence svým mimořádně čtivým stylem, který však není prvoplánový, ale je založen na rozsáhlém poznání a respektu k tématu i aktérům, kterých se dotýká.

LITERATURA

ROBINS, Lee N. Sturdy childhood predictors of adult antisocial behaviour: replications from longitudinal studies. Online. *Psychological Medicine*. 1978, roč. 8, č. 4, s. 611–622. ISSN 0033-2917. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0033291700018821>. [cit. 2024-12-09] in TOMÁŠEK, Jan. *Kouzlo desistence: jak se napravují pachatelé v Čechách*. Praha: Wolters Kluwer, 2024. ISBN 978-80-7676-955-7.